

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvod

Od počátku své existence musí lidstvo zápasit nejen o záchranu hmotných a kulturních hodnot, ale především o uchování samotného života.

Vědecko technický pokrok přinesl lidské společnosti vedle řady příznivých stránek i zvýšení rizika vzniku krizových situací. Lidské poznání dokáže již poměrně dokonale objasnit zdroje a zákonitosti průběhu působení přírodních a společenských jevů vyvolávajících tyto situace, ale nedokáže vzniku dané situace plně zabránit. S vývojem společnosti dochází i k proměnám bezpečnostního prostředí a jsou nalézány nové formy a metody k zajištění základních hodnot člověka.

V uplynulých dvaceti letech došlo ke snížení celkového napětí a poklesu rizika celosvětové konfrontace. Geopolitické postavení České republiky (ČR) se v důsledku řady demokratizačních a integračních změn v euroatlantickém prostoru zásadně změnilo. ČR je členem organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a Evropské unie (EU) a stala se zemí, které přímo sousedí s členskými státy těchto organizací. Tím byla významně posílena její bezpečnost.

Přesto však globalizovaný, vzájemně úzce propojený svět, v němž prostorové vzdálenosti ztrácejí na relevanci, konfrontuje ČR s novými bezpečnostními hrozbami. Reflexe proměn globálního bezpečnostního prostředí i bezpečnostního prostředí ČR poukazuje na skutečnost, že fungování státu může být ohroženo nebo narušeno s různou intenzitou a různým způsobem. Problematika bezpečnosti patří k nejčastěji skloňovaným termínům v diskusi o současných mezinárodních vztazích.

Bezpečnost státu je stále více vymezena schopností čelit hrozbám společenského i přírodního charakteru, přičemž jejich hranice není jednoznačně vymezena, hrozby se vzájemně prolínají a přerůstají jedna v druhou. Rozličný charakter hrozeb a míra jejich rizika klade nové nároky na ozbrojené síly, které již nadále nejsou jen nástrojem porážky protivníka, ale i jedním z řady nástrojů bezpečnosti v širším slova smyslu.

Vymezení základních pojmů

V oblasti bezpečnosti a obrany státu přetrvává nejasnost pojmového aparátu a nekončící cyklická debata a množství diskusí o jeho formulačním zpřesňování. Problém terminologických neporozumění nespočívá ve specializované a konkretizující terminologii, ale naopak v nejasném a nejednotném používání pojmů nejobecnějších, jež jsou přitom běžně používanou součástí obecného, nesespecializovaného jazyka.

Slovníkové definice nabízejí vedle sebe několik významů podle jednotlivých disciplín. Nejméně uspokojivé je do nedávné doby krajně rozkolísané používání klíčových termínů „hrozba“ a „riziko“. Termín „krize“ se zase používá natolik široce a metaforicky, že někdy téměř ztrácí schopnost označovat, o jaký jde problém a v jaké souvislosti se uvádí. Specifickou potíží v češtině je používání (a nepoužívání) adjektiv „národní“ a „státní“ v bezpečnostním kontextu. V posledních letech přejímáme ze západoevropského a severoamerického prostředí termíny „národní bezpečnost“ a „národní zájmy“. Převzetí termínů z angličtiny a dalších jazyků je ovšem někdy problematické. V řadě důvodů, proč je přejímáme, je to především skutečnost, že jde o termíny zažitá a poměrně dobře definovaná i nutnost používat společnou terminologii v rámci spojení.

Terminologie každé odborné disciplíny by měla mít tyto vlastnosti:

- **ustálenost** (což zaručuje bezporuchovost komunikace),
- **systémovost** (sepětí termínů daného oboru),
- **přesnost a jednoznačnost** (včetně definovaného vztahu k synonymům a termínům sousedících oborů),
- **nosnost** (schopnost být východiskem při tvorbě dalších termínů).

Základní východiska pro bezpečnost České republiky

Pro řešení otázek bezpečnosti je nezbytné definovat základní pojmy, zejména pak pojem „bezpečnost.“

Bezpečnost je pojmem komplexním a bývá vztahován především k charakteru :

- hrozeb, které bezpečnost ovlivňují,
- opatření, nástrojů či institucí, které mají bezpečnost zajišťovat a chránit,
- objektů, jejichž bezpečnost má být zajišťována.

Přes řadu existujících definic lze konstatovat, že **bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru snížena rizika** pro objekt (zpravidla národní stát, popř. i mezinárodní organizaci) a jeho zájmy a tento objekt je k jejich eliminaci efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat.

Bezpečnost státu je tedy žádoucí stav, kdy jsou na nejnižší míru snížena rizika pro Českou republiku plynoucí z hrozeb vůči :

- obyvatelstvu,
- svrchovanosti a územní celistvosti,
- demokratickému zřízení a principům právního státu,
- vnitřnímu pořádku,
- majetku,
- životnímu prostředí,
- plnění mezinárodních bezpečnostních závazků.¹

Česká republika je demokratický, politicky, hospodářsky a sociálně stabilní stát. Svou rozlohou a počtem obyvatel se v Evropě řadí mezi země menší velikosti. Mezinárodně politické postavení a zájmy České republiky jsou určovány jejími geografickými, demografickými a ekonomickými parametry, účinností zahraniční a vnitřní politiky a mírou zapojení do mezinárodních vztahů.

Současné bezpečnostní prostředí, v němž se Česká republika nachází, je relativně příznivé. Tento stav je dán zejména dobrými vztahy se sousedními zeměmi

¹ *Bezpečnostní strategie české republiky*, Praha, 2011

a členstvím v NATO a Evropské unii. Toto členství současně znamená převzetí závazku podílet se konkrétním způsobem na realizaci společné bezpečnostní a obranné politiky obou organizací. Význam „Evropské bezpečnostní a obranné politiky a úzká spolupráce EU s NATO je pro ČR zásadní, zejména při prevenci a zvládnání současných bezpečnostních hrozeb. Přestože se snížila možnost vypuknutí globálního válečného konfliktu, přetrvávají nadále nevyřešené otázky sociálního a etnického charakteru a další problémy.

Dalším potenciálním zdrojem napětí a krizí, včetně ozbrojených konfliktů, je ekologické situace ve světě a to v přímé souvislosti s možnostmi využívání přírodních zdrojů surovin, energie a vody. Tyto krizové stavy a konflikty přímo nebo i nepřímo ohrožují vnitřní stabilitu a mírový život států. Pokud se tyto stavy nepodaří vyřešit politickými prostředky, mohou přerůst do ozbrojených konfliktů a válek různého rozsahu, trvání a intenzity.

ČR nemůže tyto skutečnosti přehlížet a k zajištění své bezpečnosti připravuje a provádí nezbytná diplomatická, vojenská a další opatření. Při zachování individuální schopnosti k obraně vlastního státního území je nutné připravovat AČR k podílu na vojenských operacích v rámci mnohonárodních společných operací NATO, ale i nevojových operacích Organizace spojených národů (OSN) a Evropské unie (EU).

Pro ozbrojené síly vyplývají úkoly z povinnosti podílet se na zajišťování bezpečnostních zájmů ČR, které jsou souhrnně uvedeny v Bezpečnostní strategii ČR² (*níže jsou zvýrazněny bezpečnostní problémy, které více či méně souvisí s předmětem práce*):

- Životní zájmy - zajištění existence ČR, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti; obrana demokracie a právního státu, ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel.
- Strategické zájmy - bezpečnost a stabilita v euroatlantickém prostoru; zachování globální stabilizační role a zvýšení efektivity Organizace spojených národů (OSN); pevná transatlantická vazba v rámci NATO a budování strategického partnerství mezi NATO a EU; komplementární rozvíjení obranných schopností NATO a EU; rozvíjení role OBSE v oblasti prevence ozbrojených konfliktů, stabilizace a demokratizace; **potírání**

² *Bezpečnostní strategie české republiky*, Praha, 2011

mezinárodního terorismu; snižování rizika šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů; **eliminace organizovaného zločinu a nelegální migrace**; **podpora regionální spolupráce**; zajištění ekonomické bezpečnosti ČR; posilování konkurenceschopnosti domácího obranného průmyslu a zajištění adekvátní úrovně rezerv; podpora šíření svobody a demokracie a principů právního státu.

- **Další významné zájmy - prevence a připravenost v souvislosti s nepředvídatelnými živelními, ekologickými či průmyslovými haváriemi a katastrofami; ochrana životního prostředí; možné souvislosti s globálními klimatickými změnami, nedostatkem potravin a vody, nedostatkem průmyslového potenciálu a energií atd.**

Vznik rozsáhlého ozbrojeného konfliktu zasahujícího území ČR nebo území dalších členských zemí NATO je v předvídatelném časovém horizontu vysoce nepravděpodobný. Vystává tak **aktuálnost nových, obtížně předvídatelných hrozeb a možnost jejich rychlého šíření. Alarmující jsou zejména projevy terorismu, jichž jsme v posledním období svědky.**

Bezpečnostní prostředí ČR a předpokládanou tendenci jeho vývoje lze souhrnně charakterizovat takto³:

- **Zvyšuje se aktuálnost hrozeb asymetrického charakteru**; ty jsou spojeny především s nadnárodními subjekty, využívajících forem teroristického boje, **jejichž objektem jsou převážně civilní cíle**; tyto subjekty stále více usilují o získání zbraní hromadného ničení; cíle a účel teroristických útoků lze obtížně specifikovat.
- Bezpečnostní hrozbu v současné době nadále představují státy, nevládní skupiny a organizace, které nerespektují principy mezinárodního práva a demokracie. S tím souvisí nebezpečí vzniku náboženských a etnických konfliktů nebo hospodářských a sociálních problémů a nestability politického řádu, které mohou vyústit v lokální i širší omezené ozbrojené konflikty.

³ *Transformace resortu Ministerstva obrany ČR, Praha, 2007.*

- Přetrvávají a v mnoha případech se i zvyšují bezpečnostní **hrozby nevojenského charakteru spojené s přírodními a průmyslovými katastrofami, organizovaným zločinem, legálními i nelegálními rozsáhlými migracemi osob, šířením drog, nebezpečných nakažlivých nemocí, narušením informačních a řídicích systémů a ohrožením veřejného pořádku a majetku občanů.**

ZÁVĚR

S dynamickým vývojem bezpečnostního prostředí, které je charakterizováno rostoucí komplexností, proměnlivostí a obtížnou předvídatelností, je naše společnost konfrontována s množstvím nových ohrožení společenského i přírodního charakteru. Tato situace vyžaduje neustálé vyhodnocování potenciaálních hrozeb a z nich plynoucích rizik pro Českou republiku.

Jednotlivé státy i koalice hledají stále nové přístupy, metody a formy k zajištění bezpečnosti obyvatelstva a otázky bezpečnosti se stávají ústředním tématem všech mezinárodních jednání. S analýzou bezpečnostních rizik je přímo spojena problematika prevence a reakce vedoucí k jejich minimalizaci popřípadě i eliminaci. K tomuto cíli musí směřovat bezpečnostní strategie České republiky, NATO a EU. Institucionální nástroj k jeho realizaci tvoří bezpečnostní systém ČR, v němž právě ozbrojené síly představují jeden ze základních pilířů.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ